

Iżycki, Jerzy

Zrodził nas czyn

Przegląd Pruszkowski nr 1, 25-29

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

drogach Września. Zginęli od bomb, od długich koszących serii lotniczych karabinów maszynowych, lub od kul dywersantów.

Nie było żadnych wiadomości od tych, co zostali za Bugiem i od tych którzy znaleźli się na Węgrzech lub w Rumunii.

-
- ¹ Stanisław Koper — relacja w posiadaniu autora.
  - ² Stanisław Koper — relacja w posiadaniu autora.
  - ³ Stanisław Koper — relacja w posiadaniu autora.
  - ⁴ Księgi parafii N.M.P. w Żbikowie.
  - ⁵ Stanisław Koper — relacja w posiadaniu autora.
  - ⁶ Stanisław Koper — relacja w posiadaniu autora.
  - ⁷ Odezwa w zbiorach autora.
  - ⁸ Akta parafii N.M.P. w Żbikowie.
  - ⁹ Jan Wróblewski „Armia Łódź” 1939 r. i inni.
  - ¹⁰ Stefan Sitarek — relacja w posiadaniu autora.
  - ¹¹ Wg relacji Heleny Rzyzińskiej.
  - ¹² Wg relacji Henryki Zdanowskiej.
  - ¹³ Zofia Sadowska — relacje w posiadaniu autora.
  - ¹⁴ Oryginał polecenia w zbiorach autora.
  - ¹⁵ „Przegląd Pruszkowski” r. 1981 nr 1.
  - ¹⁶ Zaświadczenie o przekazaniu aparatu — w zbiorach autora.
  - ¹⁷ Relacja Stefana Sitara.
  - ¹⁸ Relacja Henryki Zdanowskiej.
  - ¹⁹ Zezwolenie na pogrzeb Piotra Czajki w zbiorach autora.
-

JERZY IŻYCKI

Zrodził nas czyn

W roku bieżącym przypada 40 rocznica powstania Związku Walki Młodych. Sięgnijmy więc pamięcią do tamtych historycznych wydarzeń i do ludzi, którzy te historyczne wydarzenia tworzyli walcząc o nową Polskę, o Polskę Socjalistyczną.

Łatwo jest mówić o Polsce, trudniej dla niej pracować, jeszcze trudniej umrzeć a najtrudniej cierpieć.

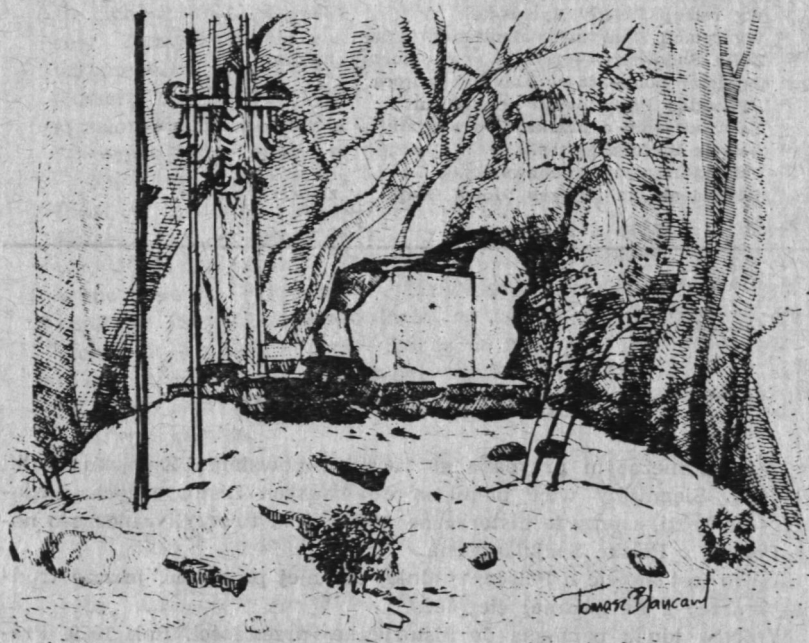
Wróćmy jednak pamięcią do historycznej przeszłości. Rok 1939. Prezydent R.P. — wydaje odezwę w dniu 1 września do narodu polskiego. Odezwa głosiła „Nocy dzisiejszej odwieczny wróg nasz rozpoczął działania zaczepne wobec Państwa Polskiego” i kończyła się wyrazami przekonania, że „cały naród w walce o swoją świętą słuszną sprawę zjednoczony z Armią pójdzie ramie w ramię do boju i pełnego zwycięstwa”.

Zaczęła się druga wojna światowa. Na nieprzygotowany do wojny, samotny naród polski runęło faszystowskie barbarzyństwo, zbrojne w potworną potęgę ognia i stali. Błędy polityczne kierownictwa Państwa spowodowały ów wstrząsający dramat samotności.

Naród polski zjednoczony z armią patriotyczną wolą w obronie swej niezawisłości, stanął bez chwili wahania do nierównej walki, własną pierśią zagradzając agresorowi drogę. Ale była to walka bez szansy.

Słabość techniczna i nienowoczesność armii, niejednokrotnie niedołążni dowódcy — obok doskonałych dowódców, wspaniałych taktyków, patriotów i wreszcie straszliwy chaos na polskich drogach i szosach pod pięknym wrześnieowym słońcem, żar lejący się z nieba, które po kilku dniach opanowały zbójcekie „sztukasy” — oto obraz tych dni.

Mimo bohaterskiego oporu walczącego wojska polskiego, ochotniczych oddziałów milicji robotniczej samorzutnie powstających w obliczu agresji — wróg parł niepowstrzymanie do przodu do naszej bohaterskiej stolicy Warszawy.

Głaz pamiątkowy w Parku Miejskim (ul. B. Prusa) ku czci zamordowanych członków Związku Walki Młodych w latach 1943—44

Ponad miesiąc trwał ten dramat nierównej walki. Prawdziwym jednak bohaterem tych dramatycznych dni był naród, lud polski, który stanął do swej próby, największej i najtrudniejszej, próby walki, krwi, męczeństwa, życia.

Polski wrzesień uczy i ostrzega, nigdy więcej słabości, nigdy więcej zacofania, nigdy więcej samotności.

Pierwsze miesiące okupacji hitlerowskiej to okres szczególnego przygnębienia. Rząd emigracyjny nawoływał do walki z dwoma wrogami — Niemcami i Związkiem Radzieckim. Nie odpowiadało to jednak nie tylko komunistom i jednolitifrontowym socjalistom ale również postępowej młodzieży środowiska robotniczego.

Wiadomość o powstaniu Polskiej Partii Robotniczej przyjęli z wielką radością wszyscy ci, którzy pragnęli być żołnierzami podziemia, lecz nie mogli znaleźć organizacji odpowiadającej ich założeniom ideowo-programowym.

W 1942 roku na terenie Pruszkowa powstają dwie pierwsze komórki partyjne. Jedna z nich powstaje przy Spółdzielni Spożywców, której organizatorem był Marcin Żyrek a druga w Stowarzyszeniu Mechaników zorganizowana przez Mariana Becka, wkrótce powstają dalsze komórki między innymi w Gł. Warsztatach Kolejowych. Członkowie Polskiej Partii Robotniczej są jednocześnie żołnierzami GL i AL, są żołnierzami podziemia walczącego o nową Polskę, o Polskę ludu pracującego.

W wyniku działań konspiracyjnego Komitetu Polskiej Partii Robotniczej w roku 1943 zostaje powołany Związek Walki Młodych na terenie miasta Pruszkowa. Wydarzenie to zbiegło się z tworzeniem grupy młodzieżowej przy Komitecie Warszawskim PPR. Za organizację Związku Walki Młodych na terenie miasta Pruszkowa z ramienia konspiracyjnego Komitetu PPR odpowiedzialna była Irena Ciesielska (Strzelecka).

Pierwsze zebranie założycielskie ZWM odbyło się przy ul. Narodowej nr 3 w mieszkaniu tow. Feliksa Knapa, uczestniczyli w nim m.in. Zbyszek Knap, Henryk Polak, Zdzisław Poniatowski, Funkcję I-go Komendanta ZWM powierzono Zbyszkowi Knapowi, natomiast z-cą do spraw polityczno-wychowawczych został Henryk Polak.

Przed powołanym Kierownictwem Związku Walki Młodych stanęło jedno z bardzo pilnych zadań a mianowicie dotyczyło ono rozbudowy organizacji i natychmiastowego włączenia się do walki z okupantem. W wyniku podjętych działań rosły szeregi ZWM, szeregi młodych gwardzistów. Została zorganizowana grupa specjalna, której dowództwo powierzono Stefanowi Stelmaszczykowi.

Związek Walki Młodych działał w tym okresie pod troskliwą opieką młodych ale już doświadczonych w walce instruktorów z Warszawy Jana Tarłowskiego ps. „Antek” i Edwarda Jumorskiego ps. „Artur”. Związek Walki Młodych na terenie naszego miasta odegrał dużą rolę w dwóch najcięższych dla Partii okresach — po rozbiciu PPR i GL przez aresztowania i śmierć w walce z niemieckim okupantem w okresie od listopada 1943 do lutego 1944 oraz po powstaniu warszawskim.

Młodzi gwardziści dzielnie uzupełniali szeregi poległych lub aresztowanych członków PPR — żołnierzy GL. ZWM-wcy wspólnie z towarzyszami z PPR brali udział w wielu akcjach bojowych, skierowanych przeciwko zniechwalonemu wrogowi, przeprowadzili oni również wie-

le akcji samodzielnie. W tym okresie ZWM-cy powołują swój własny Sztab Okręgu obejmujący linię przemysłową od Włoch do Żyrardowa.

Kierownictwo Okręgu Polskiej Partii Robotniczej wysoko ceniło działalność młodych gwardzistów za ich zaradność, odwagę i wolę walki.

Kierownictwo polityczne okręgu postanawia wzmocnić organizację ZWM i jej skuteczność w działaniu m.in. przez powołanie na stanowisko D-cy Wojskowego Sztabu Młodzieżowego Okręgu Bolesława Gotowickiego ps. „Zbyszek” oraz w organizacji ZWM na miasto Pruszków na D-cę wojskowego powołano Tadeusza Kwiatowskiego ps. „Witek”.

Związek Walki Młodych do dnia wyzwolenia godnie wypełniał powierzone mu zadania w walce wyzwolenczej ze zniechwalonym wrogiem, który uporczywie dążył do biologicznej zagłady narodu polskiego.

Młodzi Gwardziści w tej walce ponieśli również dotkliwe straty zwłaszcza w okresie od listopada 1944 do stycznia 1945 r.

Giną z rąk oprawców hitlerowskich Ryszard Bartosiewicz ps. „Bartolo”, Dezyderý Głodkowski ps. „Dyziek”, Bolesław Gotowski ps. „Zbyszek”, Józef Grudziński ps. „Kazik”, Edward Jaworski ps. „Artur”, Stanisław Koremba ps. „Wacek”, Tomek Kowalewski ps. „Bolek” Bogdan Krasowski ps. „Antek”, Mirosław Kuczkowski ps. „Marek”, Stefan Siukowski ps. „Kawa”, Ryszard Siukowski ps. „Herbata”, Tadeusz Słomczyński ps. „Heniek”, Michał Soplński ps. „Władek”, Tadeusz Mokowski ps. „Kot”.

Ci młodzi żołnierze ZWM-cy, żołnierze GL i AL dowodzeni przez młodzieżowych dowódców, złożyli swe życie w ofierze ojczyźnie, w walce o wolną socjalistyczną Polskę.

Pamięć o nich pozostanie w naszych sercach na zawsze.

Nadszedł w końcu dzień wyzwolenia ziemi pruszkowskiej, który w konsekwencji przyniósł nowe zadania dla pruszkowskich ZWM-wców.

W zakresie organizacyjnym na czoło wysuwała się sprawa rozbudowy organizacji, troszczono się również o to, aby do organizacji przyszli najlepsi synowie i córki pruszkowskiej klasy robotniczej. Organizacja szybko się powiększała liczebnie, przybyli do niej młodzi robotnicy i uczniowie szkół średnich a na Przewodniczącego Zarządu Miejskiego powołano Zbyszka Knapa.

ZWM-ców ówczesne władze partyjne i młodzieżowe zaczęły kierować na różne stanowiska w aparacie bezpieczeństwa, Milicji Obywatelskiej, do szkół oficerskich, do odbudowy zakładów pracy i ich wyposażenia, do likwidacji analfabetyzmu.

ZWM-cy pracowali wszędzie, najczęściej tam gdzie było najtrudniej, walczyli z bandami, które dążyły do obalenia młodej władzy ludu pracującego.

Wojtek Zalewski członek ZWM skierowany przez organizację na szkołę oficerską w 1946 r. po jej ukończeniu w stopniu ppor. ginie wraz z generałem Świerczewskim od kul band UPA. Mietek Świętochowski przy czynnościach związanych z reformą rolną w powiecie

gostynińskim zostaje ciężko ranny od kul rodzimej reakcji. Są to przykłady, że i po wyzwoleniu nie było łatwo ale i z tej próby życia ZWM-cy się wywiązali. Rozwijali życie kulturalne, zachęcali do wzmożenia wysiłku w odbudowie wyniszczzonego Pruszkowa, byli niejednokrotnie inspiratorami, organizatorami wyścigu pracy.

W tej żmudnej i odpowiedzialnej pracy wykuwała się droga do zjednoczenia ruchu młodzieżowego.

W roku bieżącym obchodzić będziemy bardzo uroczyste 40-lecie powstania Związku Walki Młodych. Rocznica ta zostanie godnie uczczona przez całą pruszkowską młodzież.

Z inicjatywy Komisji Historycznych Ruchu Robotniczego przy KM PZPR, ZBoWiD oraz Komisji Historycznej przy Zarządzie Miejskim ZSMP powołany został Honorowy Komitet obchodów 40-lecia ZWM.

W skład Komitetu powołanych zostało 39 osób z różnych środowisk a funkcję przewodniczącego Komitetu powierzono Prezydentowi miasta mgr Andrzejowi Rokicie.

Komitet z pośród siebie wyłonił Prezydium Komitetu w następującym składzie: Andrzej Rokita — Prezyd. miasta Pruszkowa, Irena Strzelecka — działacz ruchu robotniczego, Henryk Kaźmierczak — Sekretarz KM PZPR, Leszek Lechowicz — Sekretarz KM PZPR, Franciszek Sliwiński — Przewod. Miejskiej Rady Narodowej, Henryk Wiśniewski — poseł na Sejm PRL, Lech Młynarczyk — członek KC PZPR, Jan Iżycki — działacz ruchu robotniczego, Piotr Pruszkiewicz — działacz ruchu robotniczego, Jerzy Iżycki — przewod. Komisji Hist. d/s działaczy ruchu młodzieżowego V-ce Prezes ZBoWiD, Kamiński — przewodn. ZM ZSMP, Henryk Grygalewicz — działacz ruchu młodzieżowego.

Komitet obchodów 40-lecia ZWM zatwierdził już program działania oraz opracował plan jego realizacji.

Jednym z najważniejszych zadań jakie stawia przed sobą Honorowy Komitet to włączenie pruszkowskiej młodzieży do pełnej realizacji tego ambitnego programu.

HENRYKA ZDANOWSKA

Pamięci łączniczek AK

Pragnę poświęcić swoje wspomnienia młodym dziewczętom, które dorastały w latach wojennych — młodzieży wychowanej w czasie okrucieństw wojennych — Pawiaka, obozów koncentracyjnych, egzekucji ulicznych. Dziewczęta, dla których miłość Ojczyzny nie była sloganem — ich poświęcenie, odwaga tworzyły cuda. Wiele z nich złożyły swe życie w ofierze Ojczyźnie.